

Elinikäisen oppimisen toteutuminen on hyvinvoinnin edellytys

Reijo Laukkanen

Opetustoimeen kohdistuu suuria kehityshaasteita. Peruskoulutuksen jättäneistä monella on suuria aukkoja perustaidoissa. Työelämän vaatimukset osaamisesta ovat tiukentuneet. Epäsosiaalinen käyttäytyminen on lisääntynyt kouluissa ja yhteiskunnassa laajemminkin, mikä tuo huolen sosiaalisen koheesion heikkenemisestä. Näiden erilaisten kehitystarpeiden samanaikainen toteuttaminen voi olla vaikeata, mutta keskeisenä strategiana voisi olla opetus-, sosiaali- ja terveysviranomaisten nykyistä tehokkaampi yhteistyö. Koko väestö tulisi saada rakentamaan yhteiskuntien hyvinvointia.

Tällainen kehityshaasteiden luonnehdinta sisältyy huhtikuun alussa pidetyn OECD:n ministerikokouksen kommunikeraan *Investing in competences for all* [PAC/COM/NEWS(2001)32]. OECD:n työn perusvire on taloudellisen kehityksen edistämässä, joten elinikäinen oppiminen nähdään tietotalouden toimintakentässä, mutta kuitenkin niin, että uudet oppimisen haasteet eivät tule vain työelämästä, vaan tietoyhteiskunnasta laajemmin. Oppimisella on myös itseisarvoa ja merkitystä ihmisenä olemiseen.

Elinikäisen oppimisen filosofia on globaalia koulutuspoliittista ajattelua. Sitä voidaan perustella useilla argumenteilla. Taloudellisen argumentin mukaan yhteiskunnat ovat yhä riippuvaisempia tiedosta, informaatiosta ja ideoista sekä kyvystä käsitellä niitä. Teknologinen argumentti korostaa teknologian tunkeutumista kaikille elämäntiloille, teknologian nopeaa kehitystä sekä tiedon ja informaation kasvua. Aktiivisen politiikan argumentti pyrkii eroon passiivisesta toimeentulotuesta, joka tulisi korvata ihmisiä aktiivisilla järjestelyillä, jotka luovat inhimillistä pääomaa ja tukevat ihmisten psykologista ja sosiaalista hyvinvointia. Sosiaalisen koheesion ar-

gumentti väittää, että tietointensiivisissä yhteiskunnissa oppimismahdollisuuksia omaamattomat ja niitä käyttämättömät syrjäytyvät. Tasa-arvon argumentti vaatii ihmisille samanlaisia mahdollisuuksia.

Elinikäinen oppiminen on aina ollut kaikkien ihmisten kohdalla todellisuutta, sillä elämä opettaa. Nyt kuitenkin puhutaan selkeästi siitä, että kaikkien ihmisten tiedot, taidot ja osaaminen pitää varmistaa nykyistä systemaattisemmin, sillä muuten ihmiset eivät tule toimeen eikä yhteiskuntien suotuisaa kehitystä voida varmistaa. Näkökulma kääntyy järjestelmäkeskeisyydestä oppijakeskeisyyteen. Taloudelliset resurssit pitää varmistaa. Siinä on hallituksilla erityinen rooli, mutta tarkoitus ei ole, että ne alkaisivat vastata kaikesta rahoituksesta, vaan lääkkeet pitää löytää elinkeino- ja työelämän osapuolten kesken (Where are the resources for lifelong learning, OECD 2000). Suurin vastuu omasta kehittymisestä on ihmisillä itsellään. Edellytettäisiin suurta asenteellista muutosta, sillä monesta maasta kantautuu nyt viestejä, että aikuisille koulutus ei kelpaa, vaikka sitä tarjotaan. Monet väittävät, että torjunta johtuu aikaisempien koulutusvaiheiden huonoista kokemuksista. Aikuiskoulutuksen järjestäjien pitää ottaa tällaiset puheet vakavasti ryhtyen etsimään nykyistä paremmin tarpeita vastaavaa koulutustarjontaa ja aikuiskoulutuspedagogiikkaa.

Myös työnantajien toivoisi havahtuvan huomaamaan koulutuksen tuottavuuteen vaikuttavan merkityksen (The well-being of nations: The role of human and social capital, OECD 2001). Tähän saakka hyvän pohjakoulutuksen omaavat ovat saaneet myös työpaikoilla paljon koulutusta. Koulutus siis poikii lisäkoulutusta. Yrityksen innovaatiokyvyn varmistamiseksi voisi olla hyö-

dyllistä sijoittaa myös vähemmän pohjakoulutuksen saaneiden taitojen lisäämiseen. Sillä lienee myös työtyytyväisyyttä ja -motivaatiota lisäävää vaikutusta.

Elinikäisen oppimisen filosofia kattaa ihmisen koko elinkaaren varhaisiästä elämän loppuun. Niinpä OECD on kuvannut koulutusjärjestelmien kykyä turvata elinikäistä oppimista eri koulutusasteiden näkökannoilta (Education policy analysis, 2001). Suomi menestyy tässä vertailussa erinomaisesti sijoittuen OECD-maiden parhaaseen ryhmään ja hyvin ylös. Tästä pitää tietenkin olla mielissään, mutta se ei mitenkään ratkaise todellista ongelmaa: miten lisätään osaamista ja kaikkien mukaan saamista.

Suomen taloudella menee lujaa, mutta silti työttömyysprosentti on yli yhdeksän. Tästä huolimatta taloudessa on puutetta joidenkin alojen osaamisesta, jolloin on alettu puhua työvoiman tuonnista monen muun maan tapaan (Trends in international migration, OECD 2001). Painetta lisää väestön nopea ikääntyminen. Samasta syystä nyt tulisi kantaa yhtä paljon huolta siitä, miten elinikäinen oppiminen realisoidaan työtä vailla olevien työllistämiseksi. Työttömyyttä on pidetty vakavana asiana, mutta siihen on ehkä totuttu, eikä ole syntynyt tulipalokirjoituksia, kansanliikkeitä eikä talkoita sen yksituumaiseen vähentämiseen. Olisi ehkä syytä miettiä oppisopimuskoulutusmallin radikaalia soveltamista myös heidän koulutukseensa ja laajentaa itsensä työllistämiseen pyrkivää yrittäjäyyskoulutusta. Voisi ennustaa, että työministeriö saa pyrkimyksilleen lähitulevaisuudessa aivan uudenlaista tukea, sillä väestörakenteen tulevat muutokset eivät kestä nykyisenkaltaista osaamattomuutta.

Ihmisten jatkuvan oppimisen vaatimukset perustuvat erityisesti teknologian nopeaan uudistumiseen, mikä ei tarkoita vain informaatio- ja kommunikaatioteknologiaa, vaan laajemmin koko teknologian kenttää. Koulutuksen sektorilla uudistusvaatimukset nousevat siitä, että koulutuksen pitää pystyä olemaan mukana yhteiskunnan kehityksessä ja sen valtavirran etenässä.

Tulevaisuudessa yhä useampi vaihtaa työpaikkaa usein, mikä näkyy esimerkiksi yritysten ja tutkimuslaitosten uudesta tavasta palkata tilapäistä täsmäosaavaa tutkijatyövoimaa (Mobilising human resources for innovation, OECD 2000). Ehkä suuri osa sentään työskentelee elämänsä saman työnantajan palveluksessa myös tulevaisuudessa, mutta hekin joutuvat kokemaan työn muutoksen ja siirtymään monesti tehtävästä toiseen. Elinikäinen oppiminen on pakko, sillä muuten ei selviä työelämässä. Sitä ilman ei kyllä tule toimeen myöskään yksityiselämässä, sillä elinympäristö muuttuu nopeasti. Todettakoon vielä, että itsestään huolta pitävä pyrkii käyttämään ympäristöään aktiivisesti, sillä erään tutkimuksen mukaan sosiaalisen kanssakäymisen on todettu vähentävän riskiä Alzheimerin tautiin sairastumiseen.